

L'acció es desenvolupava al seu estudi a partir de quatre seqüències; mitjançant una presa al nivell del terra, capten el recorregut que Almeida va realitzar agenollada, amb l'únic so dels seus genolls lliscant per la superfície i la seva respiració, excepte un fragment de l'òpera *Orfeo i Euridice*, de 1792, del compositor alemany Christoph Willibald von Gluck, que l'acompanya poc abans de finalitzar. A partir d'una composició senzilla, en la qual torna a utilitzar el blanc i negre, i un escenari neutre, Almeida es presenta davant l'espectador en una espècie de procés expiatori, en un anar i venir repetitiu, durant el qual ens mostra objectes quotidians, familiars, que li pertanyen i que formen part de la seva intimitat, mentre expressa i reafirma el vincle entre el cos i l'espai.

Recursos

<https://youtu.be/WGDigCnAwV4>

<https://youtu.be/bfGuw1Bnfbg>

<https://youtu.be/65hD9eTan00>

<https://youtu.be/WJ8gFEftKR4>

Agraïments

Helena Almeida, Francisco Valente, Miguel Von Hafe, Fundación Telefónica, Madrid

Dates de l'exposició: 19/01/2016-04/09/2016

Horaris del museu:

Dimarts a dissabte de 10 a 20 h.

Diumenge de 10 a 15 h.

Dilluns tancat

ESBALUARD | museu d'art modern
i contemporani de palma

Fundació d'Art Serra

GABINET

HELENA ALMEIDA

Es Baluard presenta al Gabinet una primera aproximació al procés creatiu i a l'obra d'Helena Almeida (Lisboa, 1934), artista present a la col·lecció a través d'*A experiència do lugar*. Aquest format de mostra concebuda per al Gabinet permet ampliar la documentació de peces significatives del museu, posant-les en relació amb noves obres, a fi de complementar i centrar el treball dels autors vinculats a la col·lecció, tot intentant sempre destacar el paper de la dona en la història de l'art. En aquest cas el feminisme irradiat per Helena Almeida, exponent d'un procés de treball radicat en l'autoreferència, el cos i l'acció.

La peça d'Helena Almeida pertanyent a la col·lecció és una fotografia realitzada el 2001 i es confronta amb el treball en format de vídeo *A experiència do lugar II* de 2004 —realitzat per a la Biennal de Venècia de 2005— en un continu intercanvi de suports i experiències. Així, la relació entre les dues obres presentades conforma un recorregut creatiu essencial centrat en la fotografia i el vídeo des de la pròpia subversió del suport, mitjans que, juntament amb la pintura, el dibuix i la *performance*, configuren la seva trajectòria artística iniciada a mitjans de la dècada de 1960, a partir de la resistència i la pràctica continua com a constants.

Filla de l'escultor Leopoldo Almeida, després d'estudiar pintura a l'Escola de Belles Arts de Lisboa, obtingué una beca i viatjà a París el 1964. Durant aquests anys en els que es desenvolupen noves propostes i llenguatges artístics com l'art minimal o la *performance*, Almeida traça el seu propi camí vinculat a la pràctica conceptual. Les seves primeres obres, desenvolupades en aquella dècada al voltant de la pintura, posseeixen un caràcter tridimensional. El 1967 té lloc la seva primera exposició individual, en què parteix d'aquests llenguatges familiars per portar-los a vies in-

sospitades des de l'experimentació. Amplia la superfície pictòrica mitjançant la incorporació d'altres elements, transgredeix els límits del mitjà «ocupant» la tela, fins i tot se la posa, com fa a *Tela rosa para vestir* de 1969, obra en la qual Almeida es converteix en «pintura» mentre es passeja pels carrers de Lisboa, en una acció performàtica en què el cos i el mitjà pictòric s'uneixen.

El seu interès per la *performance* i el *happening* és fruit de la seva atracció per la fotografia com a registre documental de les accions, no per les accions en sí, de forma que la pintura acaba per ser relegada a un segon pla en pro de la imatge fixa a partir dels anys setanta.

«L'obra és el meu cos, el meu cos és l'obra», afirma Almeida. S'autodefineix com a subjecte i objecte de la seva creació, una definició en la qual el subjecte és determinat per una lectura universal allunyada de qualsevol referència autobiogràfica. El seu procés creatiu es desenvolupa a partir de l'apropiació del seu cos –sencer o fragmentat– com a objecte i de l'eliminació de qualsevol límit entre les disciplines artístiques en les quals treballa, la fotografia, la pintura, el dibuix, la *performance* i el vídeo. Hi predomina el mitjà fotogràfic com el seu principal suport i vehicle de reflexió, mentre que el dibuix i el vídeo defineixen el procés previ a la realització de l'obra final.

Per a Almeida, el significat de la imatge captada roman obert; les seves fotografies són el resultat d'una escenografia i una coreografia meditades, en les quals col·labora el seu marit, l'arquitecte Artur Rosa, que és qui la fotografia mentre realitza les accions i fins i tot acompanya l'artista davant l'objectiu de la càmera en la seva obra recent. Explora la relació entre el cos i l'espai, deixant a un costat el dibuix i la pintura; els gestos capturats, sovint plantejats en sèries, tenen lloc en interiors, ja siguin d'espais públics, com una aula de la Facultat de Ciències d'Oporto a *A experiència do lugar*, o privats i íntims, com el seu estudi, com reflecteix a *A experiència do lugar II*.

Ja als anys 90, afirmava en una entrevista a Isabel de Carlos: «Lo que me interesa es siempre lo mismo, el espacio, la casa, el techo, la esquina, el suelo; después el espacio físico de la tela, pero lo que yo quiero es tratar las emociones. Son maneras de contar una historia». Des del blanc i negre, el color de la majoria dels somnis, explora aquests territoris i els fa arribar al públic.

OBRES

A experiència do lugar, 2001. Fotografia en blanc i negre, 124 x 202 cm. Es Baluard Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma.

Helena Almeida va ser convidada a participar, juntament amb altres creadors destacats de l'escena portuguesa, en el projecte artístic de la secció d'arquitectura d'Oporto 2001, capital europea de la cultura entre els anys 1999 i 2001. Miguel Von Hafe i Paulo Cunha e Silva, comissaris del projecte, titulat «A experiència do lugar» (L'experiència del lloc), varen proposar a deu artistes –entre els quals, Joana Vasconcelos, Pedro Cabrita Reis i Julião Sarmento– que realitzessin una obra vinculada amb edificis de l'àmbit científic de la ciutat, en concret, les facultats universitàries.

Almeida va centrar la seva proposta en l'edifici de la Facultat de Ciències. Una de les seves aules és l'escenari escollit i captat a través d'una sèrie de imatges de gran format en què la presència dels qui l'alberguen normalment, els alumnes i els docents, és representada a través de la figura d'Almeida. La fotografia pertanyent a la col·lecció d'Es Baluard consisteix en un primer pla fragmentat de l'artista –realitzat en blanc i negre, com és habitual– assegurada a l'aula, en el qual els peus, nus, reposen sobre el terra coberts de pigments. Així, Almeida continua en aquesta sèrie amb la seva investigació al voltant del cos localitzat en l'espai, un espai que no és el seu estudi, com és l'habitual: recorre l'aula buida, es tomba al terra... capta imatges pròpies mentre realitza la seva particular «simbiosi» amb el lloc, fa visible cada un dels elements que conformen l'espai.

A experiència do lugar II, 2004. Vídeo, monocanal, blanc i negre, so. Duració: 12' 47". Cortesia de l'artista.

El vídeo com a suport per a les seves propostes creatives ha estat utilitzat en molt poques ocasions per l'artista portuguesa. Com ella mateixa explica «El vídeo en mi obra, la mayoría de las veces, me sirve para trabajar lo contrario de la imagen en movimiento, me sirve para encontrar la imagen parada de la fotografía. Para yo saber mejor cuál es mi postura, para comunicar aque-llo que quiero comunicar. Es decir, si quiere, el vídeo sirve para registrar mi *performance* privada y a partir de ella escoger el mejor fotograma que será después la obra, la fotografía o la secuencia de fotografías».

En *A experiència do lugar II*, obra que va fer per a la 51 edició de la Biennial de Venècia (2005) com a representant del pavelló de Portugal, el vídeo va ser el mitjà escollit, ja que li permetia, per les seves característiques, expressar el moviment de l'acció, aspecte que la fotografia no aconseguia reflectir.